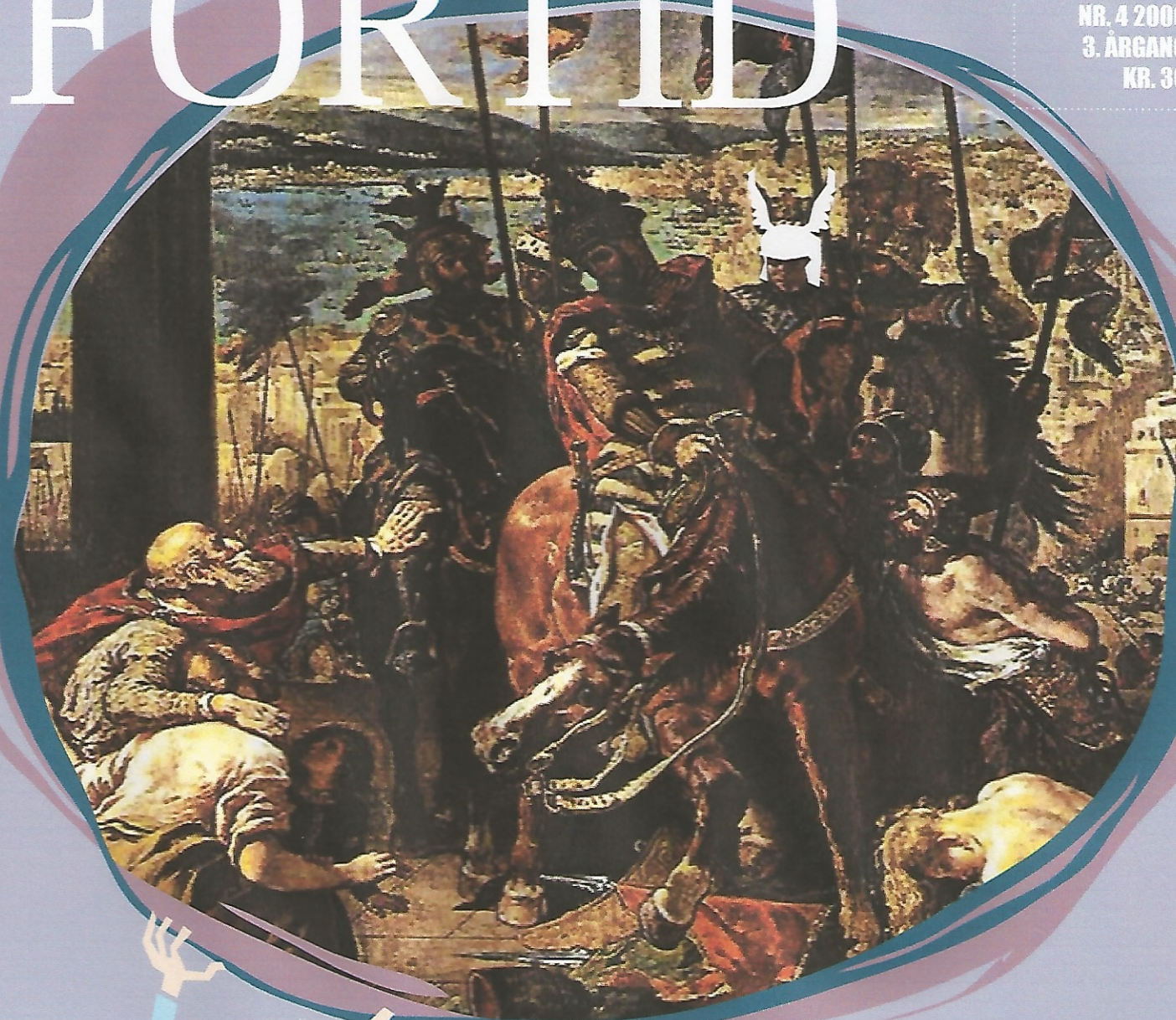


FORTID

U10
NR. 4 2006
3. ÅRGANG
KR. 30



TEORI I PRAKSIS

Johan Tønnesson: Modelleseren – En liten gave til historikerne? // Kai Østberg: Sosiabilitet som studiefelt. Teorier om omgangsformenenes historie // Frank Meyer: Verktøy kassa er full. Pierre Bourdieu for historikere // Talehandlinger og politiske språk // Relasjonisme // Det athenske demokrati mellom teori og empiri // Tid for Koselleck // Tekst/Historie

Innholdsfortegnelse

For tid nr. 4 - 2006

6 KORTTEKSTER

TEMA: TEORI I PRAKSIS

DEBATTSIDER

Konstruksjon og balanse

11 Jarðar Sørvoll

TEMA: TEORI I PRAKSIS

Sosialitet. Omgangsførmens historie, mellom nesermyting og demokratisk samfunnsomveltning

14 Kai Østberg

Verktøykassa er full. Notater om Pierre Bourdieu fra et nattiskift.

20 Frank Meyer

Å tenke i relasjoner

25 Knut Kjeldstadli

Det atheniske demokrati mellom teori og empiri

30 Mona Ringvej

Valehandlinger og politiske språk. Om den historiske revolusjon i studiet av politisk tenkning

36 Håkon Eyju

Modelleieren – En liten gave til historikerne?

43 Johan Tønnesson

Tekst/Historie

52 Helge Jordheim

Tid for Kasteleck

56 Iver B. Neumann

ARTIKLER:

Revolusjonsfrykt og legalisme. En studie av kornopprøret i Christiania i 1795

60 Marthe Glad Munch-Møller

Mosepresten M. R. Flor og Regjeringskommissionens surrogatarbeid

65 Ernst Bjørke

Lufforsvaret og infrastrukturprogrammet 1950-57

72 Kjetil Vengstad

Fridtjof Nansens innenrikspolitiske rolle i 1905

76 Marie Lund Alveberg

Skifter. Et kildekritisk innspill

83 Kristian Hunskaar

86 BOK- OG FILMMELDINGER

ISSN: 1504-1913

TRYKKER: Alluppi

REDAKTØR: Håkon Eyju

REDAKSJONSKYD: Gøtt Olay Gram og Håkon Eyju

ANSVARSMANN: Martin Bjørnsen i Hofstad, Inger Hilde Killecrud,
Eirik Waage Østmoen, Thor Indebæk, Ernst Bjørke, Ingrid Nilsen
Bakstad, Ane Bjelgerud Hansen, Eva Marie Mathisen,
Kristian Hunskaar, Astrid Wilhelmsen, Therese Berg Alfsen,
Gøtt Olay Gram, Tor Ivar Hansen, Gunnar Jakobsen, Jarlur Sørvoll,
Thomas Skarvold Berg, Astrid Dyrnes

ILLUSTRASJON OG GRAFISK UTFORMING:

Førside og andre illustrasjoner

Aste Liljebrude, BA fra Birmingham Institute of Art & Design.

Løpser

Lise Juliann: Gerhardsen og Vezar Hoci

KONTAKTTELEFON: 97507380

(Håkon Eyju, redaktør i For tid)

E-POST: fortid@tidkult.no

NETTSIDE: www.fortid.no

KONTAKTADRESSE:

Universitetet i Oslo, IAKH, For tid

Pl. 1008 Blindern 0315 Oslo

Utgitt med støtte fra Institutt for utekologi,

konservasjon og historiske studier

ved Universitetet i Oslo, SFO og Norsk kulturskole.

Mer av Aste Liljebrudes arbeider kan du se på www.asteliljebrude.no

Senter for kvinneforskning – 20 år

✦ EVA MARIE MATHISEN

I 4. etasje over Shell-stasjonen på Ullevål stadion finn du Senter for kvinne- og kjønnsforskning (SKK). Eg hugsar fyrste forelesing på senteret der forelesar(-inna) flirte av ut eit kvinnesenter hadde vorte plassert overfor eit så maskulint symbol som ein bensinstasjon. Vi studentane humra litt pinleg berørte. Heldigvis hadde senteret meir å by på enn vage kjønnskonnotasjonar.

Innføring i Julia Kristeva sine teoriar, nyfeminisme, queer-teori og maskulinitetsteori. Alt dette har SKK tilbydd studentane sine i løpet av 20 år. Og mykje meir.

I september hadde det berrfaglege senteret jubileum. Frå å ha ein vitenskapleg blæst har dei no tre og eit eige bachelor-program, og har vorte det største forskingsmiljøet innanfor kvinne- og kjønnsforskning i Noreg. No har senteret fire forskargrupper med felles tematiske fokus, queergruppe, mannsforskningsgruppe, multikulturalismenettverk og feministisk filosofi og idéhistorie.

Då Senter for kvinneforskning opna i 1986, var målsetjinga å synleggjere kvinner i forskinga og som forskarar. - Det historiske utgangspunktet var at kvinner ikkje hadde dei same rettane som menn. Framleis er det eit stykke att før norske kvinner vart likestilte med menn, men samstundes har det vorte ei større forståing for at menn også betaler ein pris i kjønnsstyrmot, sa Harriet Bjerrum Nielsen, leiar for SSK til Uniforum, intervjuvia for UIO sildagare i år.

I 2001 skifta senteret namn frå Senter for kvinneforskning til degens namn. No har fleire teke til ordet for å skifte namn til Senter for kjønnsforskning. - Å visa at senteret ikkje utelukkande er ein stad for kvinner, vart også ei viktig oppgåve dei neste åra, legg Nielsen til og viser til at berre to av forskarane og mindre enn 6 prosent av studentane er menn.

Kor som er - Fordi ynskjer SKK lukke til med 20 år og vonar at forskinga ved senteret også vil utvide historiefaget!

Fornuft og følelser i Rendalen 1750 - 1900

✦ INGER HILDE KILLERUD

I midten av september holdt Hans Henrik Bull sin doktorgradsdisputas om familiestrategier og beslutninger om ekteskap i Rendalen på 1700- og 1800-tallet. Bulls avhandling, *Marriage decisions in a peasant society*, belyser foreldrenes rolle ved giftemål og viser hvordan deres innflytelse på barna endret seg gjennom perioden og varierte etter sosial stand. Foreldrenes beslutninger spilte en mer avgjørende rolle for gårdbrukerbarna enn for husmannsbarna. Foreldrenes autoritet var uansett sterk; strategiske hensyn var viktige ved ekteskapsinngåelser og den eldste dattera ble gifta bort før de yngre. Den romantiske revolusjonen fra slutten av 1700-tallet utfordret foreldreautoriteten og gjorde seg utslag i at flere barn ble født utenfor ekteskapet. Foreldreskapelig seksualitet kunne brukes som et pressmiddel mot foreldrene for å få gifta seg med den man helst ville ha - på midten av 1800-tallet var graviditet den vanligste veien inn i ekteskapet. Å trosse sine foreldre ved å gifta seg med ei husmannsdatter, var imidlertid sjelden økonomisk fornuftig for en bondesønn. Slike ekteskap ble ofte økonomisk mislykkede allianser. Foreldrenes kontroll ble styrket igjen - for gårdbrukerdattrenes del - fra midten av 1800-tallet. Dattrenes foreldreskaplige dyd ble et viktig symbol for å distansere seg fra lavere samfunnsklasser. Vikarienske lyskhetssideler gjorde seg gjeldende også i Rendalen - for bondedattrene. Jentene fra husmannstanden fortsatte å bli gravide utenfor ekteskapet.

I forkant av disputasen holdt Bull prøveforelesning over det omfattende temaet "Inntekts- og forsørgelsesforhold for eldre

i Norge fra midten av 1700-tallet til midten av 1800-tallet - by og land, rik og fattig, eldre med og uten voksne barn." Prøveforelesningen handla altså også om familiestrategi, men i en annen ende av livet.

Prillarguri - sagn eller virkelighet?

✦ KRISTIAN HUNSKAAR

På årsmøtet i Norsk Slektshistorisk Forening (NSF) i 2003 holdt foreningens leder, Lars Løberg, et foredrag kalt Prillarguri og slektskretsen hennes.¹ Prillarguri er kjent som jenta som jenta som spilte på bukkehorn og avledet oppmerksomheten til de skotske soldatene ved slaget på Kringen i 1612, et slag som må sies å stå sentralt i nasjonens bevissthet. 1800-tallets historikere brukte hendelsen som en del av det nasjonsbyggende programmet. Prillarguris lokalhistoriske betydning gjenspeiles av at hun pryder kommunevåpenet til Sol kommune.

Men hva vet vi egentlig om Prillarguri? I foredraget gikk Løberg gjennom de sparsommelige primærkildene om slaget. Ei innberetning fra statholder Enevold Kruse fra høsten 1612, nevner bare bondelensmennene Lars Hågå og Per Randdøl. Året etter utstedte kong Christian IV et gavebrev på jordegods til de to bondelensmennene og ytterligere tre navngitte bønder. Disse to kildene er de eneste primærkildene om slaget, og ingen av dem nevner noen jente med bukkehorn, langt mindre noen "Prillarguri". Men som Løberg påpeker: Når bare noen få navn ble trykket fram, er det liten grunn til å forvente ei jenta i en penfyller rolle nevnt.

Mange av detaljene om slaget ved Kringen er kjent gjennom folkelig overlevering fra generasjon til generasjon. Er det kanskje gjennom slik overlevering vi kjenner Prillarguri? Ifølge Løberg kan tradisjonsstoffet spores tilbake til "Dalevisa", som Gerhard Schøningh lot nedbøgne i 1775. Sju år senere ble Edvard Storms "Sindalvisa" publisert, ei vise som trolig bygger på "Dalevisa". Visene skildrer skotskøyet og kampene ved Kringen særdeles detaljert, men ingen av dem nevner Prillarguri eller noen skikkelse som kan passe.

Løberg fant Prillarguri nevnt første gang i Andreas Foyes Norske Sagn fra 1833. Føye oppgir der at sagnet var ham muntlig meddelt, men jenta kaller han "Ragnhild eller Prelleghild".² Nevnet Prillarguri er ikke kjent før i boka Sagn fra 1838 av H.P.S. Krag, prest i Vågå. Det er for øvrig der slaget ved Kringen utbroderes for første gang. Primærkildene for Prillarguri dukker altså først opp på 1830-tallet.

Løbergs konklusjon er at Prillarguri ble "født" en gang mellom Schøninghs nedtegning av "Dalevisa" i 1775 og utgivelsen av Foyes Norske Sagn i 1833. På folkemunne må hun ha levd i noe tid før 1833, men at tradisjonen var relativt ny, synes å fremgå av at Føye kjente henne som Ragnhild eller Gunhild, mens Krag kjente henne som Guri. Løberg plasserer Prillarguri som "en figur i norsk folkeidrett med røtter i den store nasjonsbygningen omkring selvstendighetsprosessen i 1814".

De som eventuelt måtte opp på foredraget i håp om å få hjelp til å plassere Prillarguri på slektsstree sitt, gikk nok derfor skuffet hjem. Men Løberg plasserer likevel Prillarguri i en slektskrets, om enn i overført betydning. Blant historiske personer nevner han Anna Colbjørnsdatter, prestefruen på Norderhov som oppholdt svenskene i 1716, og Jeanne d'Arc. Slike kvinnelige helbeskikkelser er nødvendig for å gjøre historien om Prillarguri troverdig. Blant Prillarguris mytiske slektninger trekker Løberg fram Trysil-Knut og Tiltill-Tova, sistnevnte ei kvinne fra et vøndesagn. Med sang og spill varselet hun mennfolkene når det kom revere til gårds.

NOTER

¹ Foredraget er publisert på NSF's nettsider <generalgura/kilder/prillarguri.htm> [Besøkt 20. september 2006]

² Østern eller Løberg